

Wstęp

Powodem powstania książki, trzymanej właśnie przez Czytelnika, jest jubileusz dziesięciolecia Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku. To wyjątkowe wydarzenie, które pozwala spojrzeć wstecz, docenić osiągnięcia i spoglądać na nie z dumą, jak również zastanowić się nad przyszłością, nie tylko Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku (RUB), lecz także otwartej nauki w ogóle.

Biblioteki od wieków tradycyjnie towarzyszą nauce w procesie badawczym w takich aspektach, jak gromadzenie, opracowanie, udostępnianie oraz informowanie o wynikach pracy naukowców i nie chcą z tej roli zostać wyparte. Wprawdzie znalazły się w centrum nowych koncepcji jako wzorzec dla cyfrowości z racji posiadania bogatych zbiorów, doświadczenia w zakresie tworzenia metadanych oraz umiejętności systematyzowania i organizacji wiedzy, jednak w miarę rozwoju świat cyfrowy tworzy sobie właściwe formy publikowania, wyszukiwania i komunikowania. Sama nauka podlega też własnemu procesowi zmian, który jest zróżnicowany w zależności od tego, jakich dziedzin dotyczy – nauk przyrodniczych, humanistycznych czy społecznych. Naukowcy stworzyli i rozwijają ideę Otwartego Dostępu (*Open Access*), działają na rzecz Otwartej Nauki (*Open Science*), postulują otwartość całego procesu badawczego w każdej jego fazie, także na etapie danych badawczych. Korzystają z innych niż tradycyjne form komunikacji, określanych jako Nauka 2.0 (*Science 2.0*), zakładających udział mediów społecznościowych w procesie badawczym i publikowaniu naukowym.

Repozytoria jako miejsca przechowywania i udostępniania zbiorów w Polsce rozwijają się od 2010 r. Obecnie najwięcej repozytoriów prowadzonych jest przez ośrodki naukowe i akademickie.

W Bibliotece Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia funkcjonują dwa miejsca, gdzie przechowywane są materiały cyfrowe. Po pierwsze, jest to Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku, a po drugie Podlaska Biblioteka Cyfrowa jako projekt koordynowany przez Bibliotekę Uniwersytecką, a realizowany przez Konsorcjum Bibliotek Naukowych Miasta Białegostoku.

Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku jest repozytorium instytucjonalnym, które stanowi jedną z dwóch strategii Ruchu *Open Access*, tzw. zieloną drogę. Głównymi celami RUB są archiwizacja, upowszechnianie oraz promowanie dorobku naukowego pracowników i badań naukowych, prowadzonych na naszej Uczelni.

Nie zamierzam pisać o korzyściach, jakie przynosi deponowanie prac naukowych w Repozytorium. Jednak chciałem zauważyć, że miarą sukcesu 10 lat funkcjonowania Repozytorium jest to, że zdeponowano w nim już ponad 14 tys. dokumentów, co powoduje, że jest ono jedną z największych platform cyfrowych w Polsce. Ponadto Repozytorium UwB zostało zarejestrowane w światowych katalogach repozytoriów, a jego zasób widoczny jest również w Agregatorze CEON oraz na portalu prac doktorskich DART Europe.

W ostatnich latach zmniejsza się jednak popularność koncepcji repozytorium wyłącznie w roli archiwum prac naukowych. Instytucje chcą kompleksowych systemów zarządzania wiedzą, dostarczających informacji o osiągnięciach autorów, badaniach, projektach, współpracy między naukowcami. Dlatego na uczelniach wdrażane są projekty lub programy mające zwiększać funkcjonalność repozytoriów. Programy takie znacznie poszerzają pozycję repozytoriów, których rola w instytucjach wiąże się nie tylko z upowszechnianiem informacji o bieżącej twórczości intelektualnej środowiska akademickiego danej jednostki i otwieraniem dostępu do niej, lecz także z budowaniem sieci współpracy pomiędzy wieloma ośrodkami, także zagranicznymi, oraz z określaniem instytucjonalnej działalności na potrzeby raportowania, a zarazem dostarczaniem danych wykorzystywanych w procesach parametryzacji uczelni.

Monografia, którą Państwu prezentujemy, jest próbą uchwycenia tych zmian w oparciu o dziesięcioletnie doświadczenia Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku. To zbiór tekstów różnych autorów – od bibliotekarzy po naukowców – którzy byli świadkami bądź uczestnikami powstawania i rozwoju RUB. Artykułem wprowadzającym w zagadnienie otwartego dostępu do publikacji naukowych na świecie i w Polsce jest tekst Iwony Sójkowskiej. Następnie możemy poznać osobistą relację Beaty Godlewskiej-Żyłkiewicz, która dzieli

się z nami krótką historią Repozytorium. Z kolei Izabela Świąćicka, prorektor ds. nauki i współpracy międzynarodowej, przygląda się rozwojowi otwartej nauki w Uniwersytecie w Białymstoku.

W dzisiejszym społeczeństwie dostęp do wiedzy staje się coraz ważniejszy, a otwarta nauka jest nieodzownym elementem naszego codziennego życia. Potwierdzają to teksty Katarzyny Sztop-Rutkowskiej, analizującej rolę repozytorium w nauce obywatelskiej, oraz Ewy Gruszewskiej, badającej otwartość nauki z punktu widzenia ekonomisty. Z innej perspektywy pisze Agata Rozumko, redaktor naczelna czasopisma „Crossroads” – swój artykuł poświęca jubileuszowi dziesięciolecia periodyku i współpracy redakcji otwartego czasopisma z RUB. Wiesław Wróbel dzieli się swoją wiedzą na temat znaczenia digitalizacji w budowie zasobów instytucjonalnego Repozytorium, a Iwona Packiewicz opisuje działalność promocyjną RUB.

Książka zawiera także teksty autorów, którzy poruszają kwestie wzajemnych relacji między Wydawnictwem Uniwersytetu w Białymstoku a Repozytorium, prezentują historię i bieżące sprawy platformy oraz nakreślają wyzwania, jakie przed nią stoją. W publikacji nie mogło zabraknąć również spojrzenia na Repozytorium w liczbach – dane statystyczne podsumowuje Iwona Łojewska.

Obchody 10 lat funkcjonowania Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku to doskonała okazja, by zauważyć, że na sukces Repozytorium składa się praca wielu osób. Wszystkim Państwu serdecznie dziękujemy.

dr hab. Piotr Chomik, prof. UwB

*Dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej
im. Jerzego Giedroycia*